

סך הפסג 19201

עיון בחישוב צפי מחצית הפסג

מלמ

בשבת שלפני ראש חודש אדר (ובשנה מעוברת בשבת שלפני ראש חודש אדר שני) קוראים בכל קהילות ישראל - מעבר לפרשת השבוע - גם את ששת הפסוקים הראשונים של פרשת כי תשא העוסקת במצוות מחצית השקל שאותו מחוייב כל איש¹ מישראל לתת אחת בשנה למימון הוצאות בית המקדש (אחזקה וקורבנות ציבור).

מאחר ולדאבון לבנו בית המקדש השלישי עדיין לא עומד על כנו ואין לנו מזבח שהקורבנות שיוקרבו עליו יכפרו על עוונותינו נפסק להלכה לדעת כל הדעות והעדויות שיש לתת גם כיום מחצית השקל. למטרות צדקה למיניהן.

מהופעת הביטוי "מחצית השקל" שלוש פעמים בפרשיה זו, שהיא הראשונה מבין ארבעת הפרשיות הנוספות הנקראות בחודש אדר, למדו חז"ל במסכת מגילה (כט, ב) שהמדובר בשלוש תרומות למזבח, לאדנים ולקורבנות. ולכן נפסקה ההלכה שיש לתת שלושה חצאי שקלים ובסך הכל על כל אדם לתת כיום שקל וחצי לצדקה. זה לא נשמע הרבה, נכון? אז זה לא כל כך מדויק. על כך בהמשך.

נהוג לתת זאת בתפילת מנחה של תענית אסתר לפני קריאת מגילת אסתר כדי להקדים את זכות משקל השקלים שלנו למשקל ככרות הכסף ששילם המן לאחשוורוש כדי לקבל את תמיכתו במשימת כיליון העם היהודי.

אך מאחר ויהודים אנו והמחלוקות בינינו הן אכן יסוד בבניין ההלכה היהודית ובדרך הלימוד נחלקו הפוסקים בחישוב זכר "מחצית השקל" שאנו מחוייבים לה בזמננו.

מחצית הפסג

הרמ"א בסימן תרצ"ד פוסק "יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע **באותו מקום ובאותו זמן** זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר ...".

מנגד דעתם של ה"בית יוסף" (או"ח, תרצ"ד) והרמב"ם (הלכות שקלים א, ה) היא שיש לתת לכל הפחות לפי ערך מחצית השקל המקראי. ובלשונו של הרמב"ם "מחצית השקל, זו מצוותה--שייתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקודש; **ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו, שהיה משקלו מאה ושישים שעורה** [=הכוונה לגדול של גרעיני שעורה העשויים מכסף טהור]".

רואים אנו שלכאורה האשכנזים היוצאים ביד רמ"א מקילים ומאפשרים לתת שלוש מחציות של המטבע המקומי והספרדים והתימנים מחמירים וצריכים לתת לכל הפחות לפי השווי של חצי שקל העשוי כסף טהור.

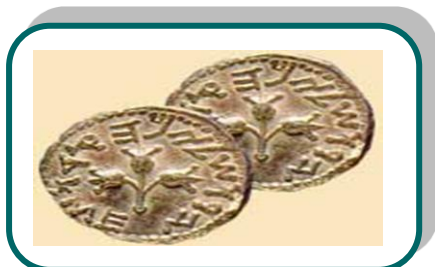
אך בא הרב ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל - ה"חפץ חיים" - בביאור הלכה בסימן תרצ"ד (ד"ה "ויש ליתן") ומכריע "ומי **עוזרו הקב"ה שיכול ליתן** חצי רובל כסף אחד זכר למחצית השקל וג' חצאי גראש פרוטה [= מטבע המדינה שהיה נהוג בתקופתן] לעניין מה שכתוב בפרשה ג' פעמים תרומה **וכיש אומרים האחרון שכתב רמ"א אשרי וטוב לו**". דהיינו, ראוי לעשות כל מאמץ ולתת לפי השווי הנוכחי של חצי השקל המקראי.²

אך כיצד נחשב כיום את שווי המטבע שהיה נהוג בימי משה רבנו?

חישוב מחצית הפסג

הבאתי בפסקה הקודמת את דברי הנשר הגדול שפסק שמשקל חצי השקל המקראי היה שווה ערך ל-160 גרעיני שעורה עשויים כסף טהור. במונחי המשקל של ימינו אנו המדובר בשווה ערך ל-9.50 גרם כסף טהור.

הכסף הטהור הוא מתכת הנסחרת בשוק הבינלאומי בבורסת המתכות בניו-יורק ביחידת משקל הנקראת "אונקיה" (סימן היכר XAG) ושערו משתנה, כמו כל סחורה אחרת, מידי יום בהתאם לחוקי ההיצע והביקוש. ה"שער היציג" הוא המחיר שהסופי שנקבע למתכת בתום יום המסחר. אונקיה שווה 28.35 גרם (למען הדיוק, 28.349 גרם). כלומר בכל אונקיה נכנס מחצית השקל המקראי 2.98 פעמים.

**בתמונה: מטבע מחצית השקל מתקופת הבית השני
צילום: מוזיאון ארצות המקרא בירושלים**

לצורך חישוב שווי מחצית השקל בישראל כיום נחלק את שווי האונקיה כסף לפי שער היציג ב-2.98 ואת המנה נכפיל בשער היציג של הדולר בישראל.³

מחצית והפס

אך יש לתמוה מדוע הציווי הוא על מחצית השקל ולא על שקל שלם. ההסבר שלי הוא שבית המקדש הוא הלב של כל העם וללב יש כידוע שני תפקידים עיקריים שאיבת הדם מהגוף והזרמתו חזרה לגוף. כך גם בית המקדש. הוא מקבל מהציבור את חטאיו ותודותיו ומשיב לעם בכפרת העוונות. אך כדי לתת צריכה נתינה משותפת של הכלל. הלב האנושי אינו יכול לספק דם לגוף אם הוא לא ישאבנו לפני כן ולהיפך הלב אינו יכול רק לשאוב דם ולא להשיבו לגוף. גם בית המקדש אינו פועל בצורה חד צדדית. בית המקדש צריך לכפר על כל העם ולא על חלקו, ולכן אם כל העם לא ירגיש שהוא שותף עם השני והוא זקוק לשני אין לעם תקומה. הרעיון גם מתחבר עם אמירתו המפורסמת של הרב מנחם מנדל מקוצק ש"אין דבר שלם [יותר] מלב שבור". רק כאשר לבו של האדם שבור רק אז הוא מבין שלצורך השלמות הוא זקוק גם למישהו נוסף. לאלוקים ולאדם. ולכך אולי התכוון גם הנביא ישעיהו באחת מנבואותיו (מא, ו) ש"איש את-רעהו, יעזרו; ולאֶחיו, יאמר חֶזְק"⁴.

מחצית הפסל 9181

לעיל עסקנו בשווי מחצית השקל רק לעניין מצוות מחצית השקל. אך לדיעת השווי של מחצית השקל בימינו קיימת חשיבות רבה גם בקיום מצוות נוספות כגון פדיון הבן, תרומות ומעשרות ועוד.⁵

כך לדוגמה לצורך חישוב חמשת הסלעים הנדרשים לפדיון הבן עלינו לדעת שמשקל הסלע המקראי הוא 17 גרם כסף טהור והוא נכנס לאונקיה של ימינו 1.66 פעמים. כך שאם נדע מהו השער היציג של האונקיה ונחלקו ב-1.66 נדע מהו שווי של כל סלע כסף (כמובן לאחר הכפלתו בשער היציג של הדולר) שעלינו לתת לכהן.

לצורך חישוב ערך הפרוטה הנדרש לחילול תרומות ומעשרות יש לחלק את שווי מחצית השקל ב-380. זאת מכיוון והפרוטה שווה 0.025 גרם כסף טהור.

כיום ישנם אתרי מרשתת בהם ניתן למצוא את שער האונקיה היציג⁹ או את שווי האונקיה בשקלים חדשים¹⁰.

האפות ואקופות 810110

1. המשנה בשקלים (א, ג) כותבת שנשים פטורות ממצווה זו. ונחלקו הדעות בפסיקות האם מקור הפטור הוא מצד מצוות עשה שהזמן גרמן או מצד חובת הבעל לזון את אשתו והוא משלם גם עליה. אך הכל סוברים שאם האשה בחרה לתת מקבלים זאת מידיה.
2. וכך גם מובא אצל הרב ליאור, ד (2009) שו"ת דבר חברון, קרית ארבע, המכון לרבני ישובים, חלק אורח חיים, סימן תרלו.
3. אציין כי הגר"מ אליהו זצ"ל סבר שעל הערך המחושב יש להוסיף גם את המע"מ כדרך המקובלת במסחר. ואנוכי, אע"פ שרחוק אני מלהיות אפילו אבק למנעליו, סובר אחרת מכבוד תורתו וזאת מפני - (א) לא נתקלתי בפוסקים נוספים הסוברים כך; (ב) אין מע"מ בסחר בינ"ל, ככלל, ובבורסת המתכות, בפרט.
4. ראה גם: גערליצקי, אברהם (2000), "מצוות מחצית השקל - האם נותנים לעתיד לבוא שקל שלם?", הערות וביאורים - אהלי תורה, ניו-יורק, גיליון י' (תתקצד), 3 - 8.
5. ראה הסברו של הרמב"ן על שמות, ל, יג עפ"י מהדורת "תורת חיים", הוצאת מוסד הרב קוק.
6. שרגאי, נ (2008), "מחצית השקל" ששימש לתשלום מס למקדש נתגלה בעפר מהר הבית", <http://www.haaretz.co.il/news/science/1.1368365>.
7. קדמון, גדליה (2006), "מחצית השקל - פענוח אפשרי של מטמון חוסייפה", הדף השבועי לפרשת השבוע, רמת-גן, היחידה ללימודי יסוד ביהדות, אוניברסיטת בר-אילן, גיליון 641.
8. עציון, יעקב (2010), "הכל בשקל", שבת, "מקור ראשון", 12 בפברואר.
9. אתר "מונקס" המציג נתונים עדכניים על המסחר בבורסת המתכות העולמית: www.monex.com/liveprices.
10. אתר "קוינמיל.קום" המאפשר המרה ישירה של מטבעות ומתכות לשקלים חדשים: http://iw.coinmill.com/ILS_XAG.html#XAG=1